

19.6.2017

EOAK/2774/2017

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajujoja

Esittelijä: Esittelijäneuvos Anu Rita

VANKIEN KÄYTÖSSÄ OLEVAN PUHELIMEN SIJAINTI

1 KANTELU

Kantelija arvosteli vankien käytössä olevan puhelimen sijaintia. Kantelijan mukaan puhelin on keskellä vilkkainta käytävää vartijoiden työtilan edessä, joten yksityisasioiden puhuminen on mahdotonta. Kantelija katsoo, että puhelimen tulisi olla puhelinkopin tai vastaavan suojan sisällä. Hänen mielestään puhelimen sijoittelu loukkaa vankien yksityiselämän suojaa.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin vankilan selvitys.

3 RATKAISU

Suomen perustuslaki ja kansainväliset ihmisoikeussopimukset turvaavat oikeutta yksityiselämään ja puhelinsalaisuutta. Puhelujen luottamuksellisuuden suoja kuuluu myös vangeille. Laillisuusvalvontakäytännössä on vakiintuneesti katsottu, että vangilla tulisi halutessaan olla mahdollisuus käyttää puhelinta häiriöttä, sekä henkilökunnan että muiden vankien kuulematta.

Saadussa selvityksessä ei oteta kantaa siihen, pitääkö kantelijan puhelimen sijainnista esittämä kuvaus paikkansa. Kun kantelijan kertomaa ei ole kiistetty, hänen tarkoittamansa puhelin ilmeisesti on ”keskellä vilkkainta käytävää ja suoraan vartijan toimiston edessä”, paikassa jossa on ”kova yleinen hälinä”. Asiassa ei ole käynyt ilmi, onko puhelimen suojana edes jonkinlainen kupu tai vastaava. Kantelusta päätellen näin ei ole.

Selvityksen mukaan vankilassa on useampaankin kertaan ollut esillä, kuinka tilannetta voitaisiin parantaa. Asiaan ei kuitenkaan ole toistaiseksi löydetty ratkaisua.

Rikosseuraamuslaitoksen rakennussuunnitteluohje (vankilasuunnitteluohje, ohjekortti 092-1026, 30.6.2011) lähtee siitä, että vankien puheluita varten osastolla on puhelinkoppi. Ohjeen lähtökohta on siis selvästi, että vanki voi hoitaa puhelunsa luottamuksellisesti ulkopuolisten kuulematta. Ohje on kuitenkin tarkoitettu ensisijaisesti uudisrakentamiseen, minkä lisäksi sitä voidaan käyttää korjausrakentamiseen soveltuvin osin.

Kanteluihin saatujen selvitysten ja tarkastushavaintojen perusteella voin todeta, että monessa vankilassa on toteutettu puhelujen luottamuksellisuus rakentamalla puhelinkopit. Jos puhelinkopille ei ole tilaa, jonkinlainen suojakupu tai suojaseinämät puhelimen ympärillä voivat parantaa yksityisyyttä jonkin verran. Kanteluissa on kuitenkin väitetty ja tämän on myös tarkastuksilla todettu pitävän paikkansa, etteivät kupu tai suojaseinämät aina ole riittävä ratkaisu, vaan puhelu kuuluu niistä huolimatta ympäristöön liian hyvin. Suojaseinämien sisäpuolelle kiinnitettävä akustiikkalevy voinee jonkin verran parantaa tilannetta. Puhelinkopin puuttuessa ja puhelimen ollessa ympäröity vain kuvulla tai pienillä seinämillä puhelutilanteen häiriöttömyyttä on pyritty parantamaan esimerkiksi siten, että puhelimen ympärille lattiaan

merkitään tila, jolla muut vangit eivät saa oleskella toisen vangin puhelun aikana. Asiaa koskeviin kanteluihin annetuissa selvityksissä on kerrottu myös, että henkilökunta valvoo ja puuttuu siihen, jos joku oleskelee puhelimen läheisyydessä toisen käyttäessä puhelinta.

Vankilan selvityksestä ei käy ilmi, miksi puhelinkopin rakentaminen puhelinkoneen ympärille ei olisi mahdollista, vaan edellyttäisi, kuten selvityksessä todetaan, ”kännykkäratkaisun” nykyisen kiinteän lankapuhelimen asemesta. Vankilan vuonna 2013 antaman selvityksen mukaan vankiosaston käytävä on ollut liian kapea, jotta olisi voitu rakentaa muovi/plexikate puhelimen ympärille. Kyse oli tuolloin eri osastosta kuin nyt vireillä olevassa kantelussa.

Koska vankilat ovat tiloiltaan erilaisia, ei ole mahdollista antaa yhtä kaikille sopivaa ratkaisua. Vankilan tulee itse miettiä, mikä on puhelimen sijoittamisessa ja suojaamisessa toimivin ja parhaiten yksityisyyden takaava ratkaisu kyseissä vankilassa.

Kiinnitän vielä erikseen huomiota vangin ja hänen oikeudenkäyntiavustajansa välisiin puheluihin. Vaikka kaikkeen puhelimenkäyttöön liittyy puhelinsalaisuus ja oikeus yksityiselämään, oikeudenkäyntiavustajan kyseessä ollessa puhelun luottamuksellisuus on erityisen korostunut. Tämä johtuu siitä, että oikeus saada tarvittaessa oikeudellista apua ja neuvotella avustajan kanssa luottamuksellisesti on osa perustuslain 21 §:ssä turvattua oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä. Vangin ja tämän avustajan välisen puhelun luottamuksellisuus on ehdottomasti turvattava niin vankilan henkilökunnan kuin muiden vankienkin suhteen siten, ettei edes keskustelun toisen osapuolen puheen kuuleminen ole mahdollista (näin esimerkiksi oikeusasiamies Petri Jääskeläisen ratkaisu asiassa 852/4/13).

Nyt annetussa selvityksessä on viitattu vankilan puhelimen sijaintia koskevaan kanteluun vuonna 2013 annettuun selvitykseen, jossa on kerrottu seuraavaa: ”Mikäli vanki on kyseisellä osastolla esittänyt vartijoille toiveen, että hänen pitäisi soittaa esim. juuri oikeusavustajalleen puhelu niin, ettei sitä muut voi kuulla, sellainen mahdollisuus on pyritty aina järjestämään osassa tapauksia siten, että vanki on päässyt soittamaan ko. puhelun jostain muualta kuin ko. osastolta tai mikäli se on tapahtunut ko. osaston puhelimesta, niin sellaisena ajankohtana, kun ko. osasto on ollut ns. suljettuna.”

Siihen asti, että kaikkien puhelujen luottamuksellisuus voidaan vankilassa riittävästi turvata, kaikilla tutkintavangeilla ja vangeilla tulisi olla tiedossa, että heillä on mahdollisuus pyytää erityisjärjestelyjä oikeudenkäyntiavustajalle soittaessaan. Asiasta tulisi siis tiedottaa aktiivisesti. Mahdollisuus luottamukselliseen keskusteluun avustajan kanssa ei saa olla sen varassa, että vanki ymmärtää oma-aloitteisesti, ilman vankilan antamaa tietoa tästä mahdollisuudesta, pyytää sitä.

Eräs ratkaisu, joka mahdollistaa puhelun luottamuksellisuuden, ovat niin sanotut handsfree-sankaluurit, joiden käyttöön olen ottanut kantaa esimerkiksi seuraavasti.

Olen 21.10.2014 antanut päätöksen omana aloitteena tutkimassani asiassa, jossa oli kyse vankipuhelinjärjestelmän soitonsiirron estosta (2530/2/13). Kyse oli siitä, että järjestelmä katkaisee puhelun, jos numeroon, johon soitetaan, on tehty soitonsiirto. Näin on usein esimerkiksi asianajotoimistoihin tai viranomaisiin soitettaessa.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö esitti ratkaisuna puhelun katkeamiseen, että suljettuihin vankiloihin on tarkoitus hankkia tarvittava määrä handsfree-sankaluureja, jotta vanki voi tarvittaessa puhua avustajansa kanssa ilman, että henkilökunta kuulee puhelua. Keskushallintoyksikkö ilmoitti tulevansa ohjeistamaan vankiloita asiasta uuden

puhelinjärjestelmän käyttöönoton yhteydessä. Uuden järjestelmän oli tarkoitus tulla käyttöön marraskuun 2014 alussa.

Totesin tuossa päätöksessäni, että sen lisäksi, että vankien puhelut avustajan kanssa voidaan tarvittaessa järjestää siten, ettei soitonsiirron esto katkaise puhelua, vangin selliin tai muuhun erilliseen tilaan annettavilla handsfree-sankaluureilla voidaan käsittääkseni myös riittävästi varmistaa se, etteivät henkilökunta tai muut vangit kuule puhelua aiheettomasti.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö on 9.2.2015 antanut ohjeen (dnro 4/601/2015) vankipuhelinjärjestelmän käytön yhdenmukaistamiseksi. Ohjeen mukaan puhelun katketessa soitonsiirron vuoksi vangille annetaan mahdollisuus soittaa puhelu vartijan virkapuhelimella. Samoin on ohjeen mukaan perusteltua menetellä myös silloin, kun vanki soittaa valtion kustannuksella erilaisia neuvottelupuheluita esim. sosiaaliviranomaisten kanssa ja halutaan samalla varmistua, että vanki saa asioida ilman ulkoisia häiriötekijöitä.

Koska sankaluurien käyttö on mahdollista vain yhdessä gsm-puhelimen kanssa, niitä ei voi käyttää soitettaessa osaston vankipuhelimesta, jossa on niin sanottu lankaliittymä. Tämän vuoksi sankaluurien käyttö ei voine olla ratkaisu vangin kaikkien puhelujen osalta, vaan puhelujen luottamuksellisuuden parantamiseksi on syytä ryhtyä toimeen.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3 esittämäni käsityksen, että vangeilla ja tutkintavangeilla tulee olla mahdollisuus käydä puhelinkeskustelunsa luottamuksellisina, vankilan tietoon.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni vankilan johtajalle.

Lähetän päätökseni myös rikosseuraamusalueen aluekeskukselle ja Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle tiedoksi.